

Generell sensorveiledning for NOR1300

Sensorveiledningens basisdokumenter er emnebeskrivelsen, pensum og Nasjonalt Fagråds generelle karakterbeskrivelser for faget nordisk litteratur på det aktuelle nivået.

Se «Beskrivelse av emnet», særlig punktene «Hva lærer du» og «Pensum»:
<https://www.uio.no/studier/emner/hf/iln/NOR1300/>. Se også Nasjonalt Fagråds karakterbeskrivelser: <https://www.uio.no/studier/eksamen/karakterer/fagspesifikk-karakterbeskrivelse/hf-iln-nordisk.htm,l>.

NOR1300 er et grunnemne på bachelornivå. Ved eksamen forventes det at studentene har tilegnet seg grunnleggende litteraturhistoriske kunnskaper. Studentene skal kunne gi generelle beskrivelser av særtrekk ved litteraturhistoriske epoker (fra 1800 til i dag). De skal ha kunnskap om hvordan epokene henger sammen med en videre historisk og kulturell kontekst, og de skal også kunne etablere forbindelser mellom epoker og konkrete litterære tekster fra pensum. Det forventes også at studentene har tilegnet seg grunnleggende tekstanalytiske ferdigheter. De skal kunne nærlese pensumtekster i alle relevante skjønnlitterære sjangre (roman, novelle, eventyr, lyrikk og essays), og de skal også beherske faglige begreper som er nødvendig for å analysere en tekst og dens bestanddeler (tematikk, motiv, fortelleteknikk, litterær komposisjon, billedbruk, rim og rytme, karakterbeskrivelse, språklige særtrekk osv). I en viss utstrekning forventes det også at studentene kan foreta sammenlikninger mellom tekster, samt påvise likheter og forskjeller mellom de skandinaviske land (Norge, Sverige, Danmark). Det skal også legges vekt på språkføringen i besvarelsene. Studentene skal vise både en god beherskelse av norsk skriftspråk generelt og av fagspråk spesielt. Studentene skal også beherske de formelle sidene ved oppgaveskriving. Det forventes at de gjør bruk av relevante kilder, og det er et krav om at de siterer og refererer på vanlig måte. Relevante kilder er de bøkene og tekstene som i pensumlista står oppført under «Litteraturhistorie, teori og metode» og «Hjelpebøker –norsk, dansk og svensk litteraturliste» i pensumlisten. Ved behov har studentene også anledning til å bruke powerpointpresentasjoner som kilde. Ifølge HF's retningslinjer for hjemmeeksamener høsten 2021 er det, for eksamener med varighet på seks timer eller mindre, ikke et krav med litteraturlister:
<https://www.hf.uio.no/studier/ressurser/kilder/index.html>.

Sensorveiledning NOR1300 V 2024

Dette er en «spesifikk sensorveiledning» med vekt på momenter man kan forvente å finne i de ulike delbesvarelsene, men ingen fasit. Litterær fortolkning er i sin egenart en ferdighet med stor plass for ulike tilnæringsmåter og selvstendige vurderinger, og veiledningen må brukes med dette som utgangspunkt. Originalitet som er rimelig begrunnet, bør belønnes, ikke sees på som avvik fra en svarnøkkel. Svar som i stor grad er basert på reproduksjon av innhold fra forelesningene på emnet, vil normalt ikke belønnes med karakterer over middels.

Eksamen i faget består av en tredagers hjemmeeksamen med tillatte hjelpemidler og en firetimers eksamen uten hjelpemidler. Til hjemmeeksamen med bruk av tillatte hjelpemidler kan kandidaten velge mellom to litterære analyseoppgaver der verk fra pensum skal analyseres og kontekstualiseres. Til eksamen uten bruk av hjelpemidler, heller ikke stavekontroll, består eksamen av kortsvarsoppgaver der kandidaten må besvare fire av seks oppgaver. For to av oppgavene følger tekst vedlagt.

I vurderingen av oppgavene legges det i tråd med Nasjonalt Fagråds karakterbeskrivelser vekt på tre momenter: kunnskapsinnhold, evne til vurdering og problemløsning og språkføring. For å oppnå karakteren C, må kandidaten i tråd med karakterbeskrivelsen vise «god innsikt i kunnskapsinnholdet som er definert for fagnivået», som formidlet gjennom emnebeskrivelsen, pensum og forelesninger, samt «tilsvarende evne til vurdering og problemløsning» og «god og formelt sikker språkføring utan alvorlege systemfeil».

Det forventes ikke at litterære analyser er fundert i spesifikke og originalt valgte teoretiske innfallsvinkler. Det forventes ikke at analyser og beskrivelser fremviser originale kritiske synspunkter. Relevante originale bidrag vil imidlertid kunne bidra til å løfte besvarelsen fra et gjennomsnittlig og godt nivå til et «fremragende» nivå (som innfrir krav til karakteren A). Det forventes at kandidaten fører opp hvilke utgaver av henholdsvis romanene og novellene som er brukt og at kandidaten siterer med henvisninger til årstall for utgivelse og sidetall der det er mulig. Basert på ovenstående og nedenstående generelle og spesifikke kriterier anvendt etter sensorenes faglige skjønn, gis det én karakter på hver av de to eksamensdelene. Den endelige karakteren regnes ut automatisk.

Hjemmeeksamen med tillatte hjelpemidler

Enten

Gi en analyse av Henrik Ibsens *En folkefiende* (1882) med vekt på karakterfremstilling og tematikk. Drøft hva som kan være grunnen til at stykket og særlig karakteren Tomas Stockmann har vært oppfattet så forskjellig av kritikere, regissører og forskere.

Besvarelsen bør vise kjennskap til handlingsforløpet og beherske et begrepsapparat for stykkets ulike deler. Den grunnleggende konflikten er i første rekke håndteringen av det forurensede vannet, og den konflikten introduseres alt i første akt. Dr. Stockmann har utvilsomt rett i at vannet er forurenset og at kilden lar seg spore. Eksposisjonen viser oss ellers en livsglad og munter hovedperson som har mange støttespillere rundt seg. Men den viser også at Stockmann fremstår som en distré, stridbar og lett komisk figur.

I stykket prøver flere av hans støttespillere å ta Stockmann til inntekt for egne interesser. Da han vel midtveis i stykket likevel ikke får støttespillerne med seg, overfører han karakteristikkene av det forurensede vannet til å gjelde hele samfunnet. Det er en langt mer tvilsom påstand, men han står fast på sitt og mener at byens befolkning bør utryddes fremfor å basere sin virksomhet på en løgn. Spørsmålet blir da hvordan vi som lesere og tilskuere skal oppfatte ham, for eksempel utsagnet hans om at den sterkeste mann er han som står mest alene? Er han en sannhetens forkjemper, en tragisk skikkelse eller en latterlig figur?

Her er det nærliggende å undersøke hvilke grunner de andre har til henholdsvis å støtte ham eller ta avstand fra ham. Broren Peter Stockmann mener byens økonomi veier langt mer enn hensynet til helse og miljø. Redaksjonen i folkebudet styrer folkemeningen og skifter etter hvert side. Svigerfaren, som viser seg å være kilden til forurensingen, vil ikke ende som syndebukk og truer med å gjøre fru Stockmann og barna arveløs. De oppfatter ham alle forskjellig, som også kritikerne, regissørene og forskerne har gjort det. Bakgrunnen ser hele veien ut til å ha en sammenheng med hva man vil med stykket.

Her er det anledning til å lese stykket inn i ulike historiske kontekster og oppsøke relevante kilder, for eksempel Ibsens brevkorrespondanse der han skriver at stykket er et lystspill med en alvorlig undertone, den samtidige litteratur- og teaterkritikken som ligger tilgjengelig på Senter for Ibsen-studiers nettsider, og endelig senere teateroppsetninger der han fremstilles som alt fra en talsmann for den sterkestes rett til en forsvarer av enkeltmennesket mot makten og myndighetene.

Både stykket og karakterene er føyelige og gir rikelig anledning til å utdype tematikken nærmere gjennom stikkord som for eksempel folkehelse og livsmestring, demokrati og medborgerskap, mediens betydning for opinionsdannelsen, politikernes evne til å løse nødvendige, men lite populære oppgaver etc. En god besvarelse bør uansett kunne vise belegge analysen med sitater fra stykket og med støtte i relevant sekundærlitteratur.

Eller

Gi en analyse av Zeshan Shakars *Tante Ulrikkes vei* (2017) med vekt på narratologisk oppbygging, karakterfremstilling og tematikk.

Besvarelsen bør vise at kandidaten behersker et begrepsapparat for litterær analyse av narrative tekster. Sentralt i denne romanen står to førstepersonsfortellere som hver for seg formidler tekster om dagliglivet i og utenfor Stovner i regi av en tredje jeg-forteller, Lars Bakken. Han er seniorrådgiver i et forskningsprosjekt i regi av NOVA om kartleggingen av unge i Groruddalen. Lars Bakken er en biperson som sender eposter og to av hans respondenter figurerer i denne romanen. Den ene, Mo, svarer på epost. Den andre, Jamal, bruker en diktafon og sender inn kassetter med lydbåndopptak. Vi har med en innskutt narrasjon å gjøre i dagbokstil som strekker seg over perioden fra 20. juli 2001 til 1. november 2006. Svarene de to respondentene har sendt inn, er gjengitt kronologisk etter dato.

Svarene deres tydeliggjør at de som karakterer, er svært forskjellige. Det viser seg i språkbruken, og en analyse av romanen må kunne kommentere og eksemplifisere dette. Mens Mo skriver formelt korrekt norsk, bærer Jamals muntlige tilbakemeldinger preg av multietnolekt med eget vokabular og en stil som bryter med mange av skriftspråkets normer og regler. De to hovedpersonene vokser opp i samme blokk, men tilhører i noen grad forskjellige miljøer og har i hvert fall ulike interesser. Samtidig innhentes de av den samme tematikken i og med at foreldrene til begge har innvandrerbakgrunn. Det dreier seg om motivasjon for skole og studier som for Jamal er minimal. For Mo er skole og utdanning lenge det eneste han tenker på, men også han innhentes av fordommer mot innvandrere og opplever manglende motivasjon etter bruddet med kjæresten Maria. Bipersonene kan med fordel nevnes, men disse fremstår i motsetning til hovedpersonene som relativt enkle, flate eller statiske typer.

Temaene som tas opp, er mange og varierte, for eksempel identitet (klasse, språk, alder, kjønn, migrasjonsbakgrunn), men også noe så konkret som mangel på penger, i Jamals tilfelle om en fraværende far og en mor som er for syk til å arbeide, men som heller ikke mottar uføretrygd og dermed er ute av stand til å ta omsorgen for sitt yngste barn som Jamal da må passe på. Videre er det grunn til å fremheve holdningene i samfunnet til unge (menn fra Stovner med minoritetsbakgrunn i mange ulike sammenhenger). Mo blir for eks. oppfattet som utlending i eget land. Mellom Mo og Jamal er det tydelige paralleller og kontraster som

viser seg bl.a. i valg av musikk, filmer, interesser, venner, arbeid og jenter. Tematikken er i det hele svært mangfoldig, og romanens fokus på den sosiale stigmatiseringen, utenforskapet og den noe mangelfulle integrering, har gjort at den har beholdt sin aktualitet.

Gjennomgående er det imidlertid viktig at kandidatene bruker eksempler, sitater og episoder fra romanen i analysen. Det kan være episoder knyttet til større eller mindre hendelser, for eksempel møtene mellom Jamal og Mo, studiene på Blindern, Jamals arbeid som bilvasker eller telefonselger, kjærlighetslivet til Mo, angrepet på USA 9/11 2001, drapet på Farah, karikaturstriden med tilhørende demonstrasjoner etc. Bruk av sekundærkilder er et pluss, men uten inngående bruk av boken, vil en analyse kunne bli overfladisk. Selv om det ikke stilles spørsmål om en sammenligning av romanen med annen litteratur på pensum, vil en student som trekker inn tilsvarende problematikk fra andre verk på pensum vise en bredde som styrker besvarelsen, og her er det kanskje særlig relevant å trekke inn romaner som legger vekt på unges oppvekst, utdanning og strevet med å finne seg en plass i samfunnet, som *Bondestudentar* (1883), *Alberte og friheten* (1931) og *Fuglane* (1957).

Fire timers eksamen uten hjelpemidler

Svar på fire av følgende seks oppgaver:

- 1. Drøft den litteraturhistoriske plasseringen av Camilla Colletts *Amtmandens Døttre* (1855)**
- 2. Sigrid Undsets forfatterskap knyttes gjerne til begrepet nyrealisme. Hva menes med det?**
- 3. Gi en kort analyse av Pär Lagerkvists «Ångest, ångest är min arvedel» (1916) med vekt på forholdet mellom menneske og natur. Tekst vedlagt.**
- 4. Gi en presentasjon av Karen Blixens «Babettes Gjestebud» (1958) der du inkluderer sjanger, handlingsforløp, tid og sted.**
- 5. Kommenter diktform, versemål og rimstilling i Olav. H. Hauges «Til eit Astrup-bilete» (1961). Tekst vedlagt.**
- 6. Gi en presentasjon av Jon Fosses *Nokon kjem til å kome* (1996) der du fremhever det som er karakteristisk for dramaet sammenlignet med andre dramaer på pensum.**

Studentene skal svare på fire av seks oppgaver. Dersom de svarer på tre eller færre, må stryk vurderes. Her følger ellers noen av de momentene man kan forvente er med i en besvarelse.

1. Camilla Collett tilhørte generasjonen fra Welhaven og Wergeland. Da *Amtmandens Døttre* kom ut i 1854/1855 ble den møtt med interesse, men den fikk også kritikk for sin tendens. Under romantikken og den estetiske idealismen var det ikke videre rom for samfunnskritikk i skjønnlitteraturen. Gjennom det moderne gjennombrudd 25 år senere ble det derimot normen at man skulle sette et kritisk søkelys på samfunnsforholdene. Det vil være et pluss om kandidaten fremhever Colletts egen relansering av boken 25 år senere og at boken slik sett tilhører to tidsaldere, romantikken og realismen, eller det enkelte ved en overgangsterm har kalt den poetiske realismen der normen for diktningen fortsatt var en forsoning mellom idealer og virkelighet. Med bearbeidelsen og nyutgivelsen i 1879 blir Collett en del av det moderne gjennombrudd, og hun blir hyllet som en pioner både av Ibsen, Bjørnson, Kielland

og Lie. Romanen fremsto da som noe alderdommelig, men ble samtidig oppfattet som en forløper for den kritiske realismen i Norge. I forordet fra 1879 signaliserer Collett at det nye ved romanen i 1855 var skildringen av patrisierlivet i Norge. I 1879 mener hun at den like gjerne kunne hete «Et Lands Døtre», og at den slik sett har fått et langt større nedslagsfelt.

2. Sigrud Undsets forfatterskap knyttes ofte til begrepet nyrealisme. Det er en noe særnorsk betegnelse lansert av kritikeren og litteraturhistorikeren Kristian Elster som først og fremst markerte en distanse til nyromantikken. Epoken dekker tidsrommet 1905-1940 og inkluderer romanforfattere som Olav Duun, Sigrud Undset, Kristoffer Uppdal, Johan Falkberget og den sene Hamsun. Litteraturhistorikeren A.H. Winsnes fremhevet særskilt Undsets og Duuns sannferdighet og deres mot og evne til virkelighetserkjennelse. Epokebetegnelsen viser seg i bredt anlagte romaner som utforsker enkeltindividet i relasjon til ulike former for fellesskap: slekt, klasse, kirke og lokalsamfunn. Forfatterne søkte gjerne etter positive løsninger på de problemer som endringene i samfunnet hadde ført med seg, og epoken har av enkelte også blitt gitt navnet etisk realisme.

3. Pär Lagerkvist hadde i sitt manifest fra 1913 vendt seg mot den realistiske arven i samtidens litteratur og markerte også avstand til tidens dekadanse. Diktene i samlingen fra 1916 ble Lagerkvists konkretisering av manifestet. "Ångest, ångest är min arvedel" er førstelinjen i et dikt som bærer preg av et ekspresjonistisk formspråk. Diktet har ikke enderim, men frie vers som er ordnet i fire strofer med en overveiende jambisk rytme. Det mørke og angstfylte i diktet viser både til en personlig og en samfunnsmessig krisetilstand. Subjektivismen, de sterke følelsesutbruddene, omformingen av virkeligheten og fremstillingen av det nakne mennesket i møtet med naturen, er trekk som peker i retning av ekspresjonismen. Siden oppgaven ber kandidatene legge spesiell vekt på forholdet mellom menneske og natur er det nærliggende å fremheve at det lyriske jeg'et skriker ut sin sjels angst og projiseres den over på et landskap som er mørkt, kaldt og hardt. Naturen truer med å lukke seg om jeget, kvele angstskrikene og fortære det. Landskapet er antropomorforisert, og naturen er deformert. Det er en nærmest klaustrofobisk situasjon der dikterjeget forsøker å komme seg ut av situasjonen uten å lykkes. Diktet har en sirkelkomposisjon og i avslutningen gjentas de tre første verslinjene som et bevis på det umulige i å komme ut av situasjonen.

4. Karen Blixens «Babettes Gjestebud» (1958) er en lang novelle, og den er omfattende både hva handling, persongalleri og tidsspenn angår. Men det er den usedvanlige eller uhørte begivenheten som er bakgrunnen for sjangerbetegnelsen. Handlingen i er lagt til begynnelsen av 1870-årene og den utspiller seg i Berlevåg i Nord-Norge der det bor to døtre av stedets sogneprest som lever et tilbaketrukket og asketisk liv sammen med den menigheten fares deres i sin tid etablerte. Til disse søstrene kommer det en fransk kvinne som må flykte fra oppstanden under Pariserkommunen. Navnet hennes er Babette, og det er denne kvinnens skjebne og inntreden i det puritanske miljøet fortellingen dreier seg om. Babette har bakgrunn som avholdt gourmetkock, men i løpet av årene i Berlevåg har hun ikke hatt anledning til å utfolde sine kunster. Så viser det seg at hun vinner 10 000 franc i et lotteri, og da bestemmer hun seg for å lage et festmåltid til hundreårsdagen for den avdøde sognepresten og hans menighet. Babette får varer fra Paris og legger alt til rette for et utsøkt måltid som ville høstet de beste lovord fra de mest kresne matelskere. Middagsgjestene i Berlevåg er derimot lokale nordnorske bønder som har liten anelse om hva de spiser eller drikker. Ikke desto mindre tar middagen form av et måltid der gammelt fiendskap oppløses. Forståelsen, kjærligheten og lykken brer om seg. På

den måten fremstår novellen som en utpreget skjebnefortelling, og en allegori over kunstens vesen.

5. Diktform, versemål og rimstilling i Olav. H. Hauges «Til eit Astrup-bilete» (1961) kan kommenteres relativt knapt. Besvarelsen bør inkludere begrepet sonette som diktform, gjerne med varianter (Petrarcas 4+4+3+3 og Shakespeares 4+4+4+2). Om noen i tillegg kaller diktet en ekfrase og et leilighetsdikt, er det også riktig. Hva rimstilling angår, følger diktet petrarcavarianten (abba abba ccd eed, med omsluttende eller kiastisk enderim). Diktet innledes med to spørsmål og har samtidig to markante tilfeller av versbinding. Versemålet er femfotet jambisk (jf. Sejersted og Vassenden 2007, s. 82). Det forventes ingen inngående analyse av diktet da formålet er å vise kunnskaper knyttet til de formelle trekkene ved diktet.

6. Jon Fosses drama *Nokon kjem til å kome* (1996) er et stykke litteratur som har lite av det vi forbinder med et drama, nemlig handling. I stedet er dialogene som er skrevet på prosa, fylt av det vi kjenner fra poesien, som gjentakelser, kontraster, dubleringer samt enkelte overraskelser. Men som oftest er det nærmest rituelle gjentakelser med bare små nyanser som i liten grad driver noen form for handling fremover. Dramaet er rensket for det vi i realismen forbinder med tid og sted og navngitte personer, slik vi kjenner fra Ibsens og Strindbergs dramatik. Her er det i stedet «han» og «ho», et hus på en plass der vi langsomt blir var en trussel og en mulig sjalusi når en tredje person, «mannen», kommer inn på scenen. Jon Fosses skuespill har blitt sett på som en norsk variant av Samuel Becketts teaterstykker der ingenting skjer i første akt og der alt gjentar seg i den andre. Vi kan også trekke inn elementer fra klassisk dramatik som handlingens, tidens og stedets enheter, uten at det sier oss så mye i denne sammenhengen. For vel er stykket repeterende, men det oppleves som intenst nærværene og dypt menneskelig.

Endelig vurdering

Hver av kandidatens to eksamensbesvarelser gis en individuell karakter. For å bestå, må hvert av eksamenssettene bestås. Når disse til slutt slås sammen maskinelt, skal hjemmeeksamen telle 60 %, mens skoleeksamen skal telle 40 %. Studentene har som nevnt ikke hatt hjelp av stavekontroll på skoleeksamen. Ved svært mangelfull ortografi må stryk vurderes.